

4. De delen I en II die achtereenvolgens de periode 1592-1651 en 1651-1685 bestreken, waren al in 1932 en 1941 door resp. Cornelissen en Post gepubliceerd.

5. Dit belangrijke Curie-departement was in 1622 door paus Gregorius XV opgericht om het missie-wezen van de katholieke kerk vanuit één centraal punt te coördineren en te sturen. Het werd belast met het hoogste missiebestuur voor alle landen waar het katholieke geloof geen of bijna geen ingang gevonden had; verder voor de landen waar door schisma of ketterij de positie van de katholieke kerk in gevaar was gebracht; en ten slotte voor de zaken van de Oosterse Kerken. Vgl. W.F. Akveld, *De Romeinse Curie. De geschiedenis van het bestuur van de wereldkerk*, Nijmegen, 1997, p. 138-143.

6. Vgl. W.M. Plöchl, *Geschichte des Kirchenrechts. Band III Das katholische Kirchenrecht der Neuzeit*. Eerste deel, München (tweede, vermeerde druk), z.j., p. 390-391.

7. In zijn inaugurale rede *Ambtelijk onbegrip. Kanttekeningen bij de breuk Rome-Utrecht*, Nijmegen, 1972 brengt M.G. Spiertz overigens nog een nadere specificering aan tussen de jurisdictie van enerzijds de apostolische vicarissen

Grote Serie, dl. 97). Deze omvangrijke banden verschenen in 1952 en 1955.⁴ In feite was hiermee het project *Romeinse bronnen* dat zoals gezegd de periode 1592-1727 besloeg, voltooid.

Het jaar 1727 vormde in de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland, in elk geval vanuit bestuurlijk oogpunt inderdaad een cesuur. Na het overlijden in januari 1727 van de apostolische vicaris Joan van Bijlevelt zag de congregatie 'De Propaganda Fide'⁵ in Rome zich mede onder druk van de (kerk)politieke situatie in de Republiek gedwongen in de Hollandse Zending of Missio Hollandica zoals de vroegere Utrechtse kerkprovincie inmiddels was gaan heten, een bestuurlijke reorganisatie door te voeren. Tot dan toe was het 'Boven-Moerdijkse' deel van de Nederlandse katholieke schuilkerk bestuurd door een apostolische vicaris, d.w.z. een Nederlandse priester, die meesttijds ook de bisschopswijding had ontvangen, zij het op de titel van een niet meer bestaand bisdom ('in partibus infidelium'). Zijn bestuursmacht was dus niet die van een residerende bisschop. Diens 'potestas ordinaria propria' was van goddelijk recht en vond haar grondslag in de bisschoppelijke jurisdictiemacht.⁶ Om die reden gold en geldt een residerende bisschop in relatie tot zijn bisdom, een 'ecclesia particularis' of 'localis' ook als een 'kerkleider' in de juridische zin van het woord. De apostolische vicaris daarentegen bezat hoogstens een 'potestas ordinaria vicaria' die hij slechts kon uitoefenen krachtens het 'ius mere ecclesiasticum'. Hij fungeerde derhalve als een 'kerkvoogd' die niet ambtshalve en in eigen naam, maar in naam van de paus jurisdictie uitoefende over een apostolisch vicariaat.⁷

De reorganisatie die in 1727 werd doorgevoerd, hield in dat het hoogste gezag in de Missio Hollandica namens de Propaganda Fide voortaan werd uitgeoefend door de pauselijke nuntius in Brussel, een Italiaanse diplomaat die daartoe de titel van 'superior missionis' ontving. Ook hij fungeerde, althans in laatstgenoemde hoedanigheid dus niet als kerkleider, begiftigd met een 'potestas ordinaria propria', maar als kerkvoogd. Of de jurisdictiemacht die hiermee verbonden was, nu getypeerd mag worden als een 'potestas ordinaria vicaria' of louter als een 'potestas extraordinaria', want 'delegata', waarbij de Propaganda Fide, gepersonifieerd in haar invloedrijke kardinaal-prefect als de delegerende instantie optrad, kan echter niet zonder meer uit de beschikbare bronnen worden afgeleid. Aangezien de achtereenvolgende Brusselse nuntii ook de bisschopswijding hadden ontvan-